

Vulneració dels Drets dels Infants en les Ruptures Conflictives de Parella

**Conclusions del
Grup de Treball Interdisciplinari**
coordinat per l'**ACIM**
Associació Catalana per la Infància Maltractada

Barcelona, 2017

des de 1988 en el camí del bon tracte

Amb la col·laboració de

Obra Social
Fundación "la Caixa"

1. Introducció	3
2. Reflexions de partida	4
3. Justificació / Marc legal	6
4. Metodologia de treball	7
5. Etapa d'elaboració / Objectius	8
6. Etapa de presentacions	9
7. Conclusions	11
7.1 Indicadors de Risc	12
7.2 Xarxa	15
7.3 Sensibilització	16
8. Propostes de continuïtat.	18
9. Agraïments i Reflexions finals	19
Webgrafia	21
<i>Annex 1. Marc legal</i>	22
<i>Annex 2. Membres del Grup de Treball</i>	26
<i>Annex 3. Presentacions</i>	27

Durant els darrers anys, a través del Programa Acull¹, l'Associació Catalana per la Infància Maltractada -ACIM- ha rebut un nombre creixent de consultes sobre suposats maltractaments infantils, on els pares o mares en processos de separació de parella actual o en situacions conflictives post separació de llarga durada, s'acosten al servei demanant ajuda o assessorament per resoldre situacions de maltractament dels seus fills, que s'acaben revelant més relacionades amb el seu propi conflicte amb l'ex parella que no pas amb la millor atenció d'aquells. En paraules de la professora Liliana Zanuso², les anomenades denúncies "al servei del conflicte".

Simultàniament es va poder confirmar que el mateix fenomen era percebut amb igual neguit per part dels nombrosos serveis i professionals amb els quals es contacta en ocasió d'acollir, atendre i/o derivar els casos esmentats.

Com a entitat que des de l'any 1988 treballa en defensa dels drets dels infants i adolescents, combat activament el maltractament i promou el bon tracte, i des de la perspectiva que donen les diferents disciplines professionals dels seus membres i col·laboradors, el tema es va tractar en la reunió ordinària de Junta Directiva de l'11 de juny de 2013, ocasió en la que es va decidir abordar activament la qüestió, tot promovent un espai de reflexió sobre aquesta realitat, i alhora valorar la millor funció que podem assumir enfront d'ella.

¹ Amb la denominació de Programa ACULL, al gener de 2004 l'ACIM va posar en marxa un servei integral multidisciplinari d'Orientació i Atenció a infants, adolescents, famílies i professionals adreçat a atendre situacions de maltractament reals o sospitades, actuals o fins i tot passades però encara no assumides ni superades. Així mateix, a través d'aquest servei s'atenen tot tipus de demandes d'informació, orientació i assessorament realitzades per professionals sobre situacions detectades o sospitades en ocasió de la seva feina. També dintre del programa Acull l'associació duu a terme accions de sensibilització, formació i prevenció adreçades a infants i adolescents, i a famílies i professionals.

² La doctora **Liliana Zanuso** és una metgessa psiquiatra argentina, terapeuta i medidora familiar de reconeguda trajectòria, que entre d'altres activitats es desenvolupa com a assessora psicològica dels equips interdisciplinaris col·laboradors de la Justícia Civil i de Família de la Ciutat Autònoma de Buenos Aires; col·labora regularment en activitats formatives de la Universitat Autònoma de Barcelona, i l'any 2013 (17 d'octubre) va impartir, convidada per l'ACIM, la conferència "Intervencions efectives per promoure una parentalitat funcional" (es pot trobar el material corresponent en la Biblioteca Virtual de la pàgina www.acim.cat).

Per això, sense la intenció de no interferir en cap procés ni intervenció de qualsevol tipus (judicial, administrativa, de mediació, etc.), però sí d'elaborar una estratègia de **col·laboració** amb la resta de serveis i administracions, i de **sensibilització** als professionals i població en general en el sentit que el conflicte de parella no pot ser motiu de perjudici per als fills, vam convidar un grup de professionals de diferents àmbits, la majoria dels quals van acceptar el repte, i entre tots i totes vam dur a terme trobades d'intercanvi i reflexió sobre experiències, neguits i èxits, de les quals aquest document n'és una presentació.

Volem destacar la participació dels professionals intervinents, tant en el Grup promotor com en les Presentacions realitzades arreu del territori durant l'any 2015, que de manera desinteressada han fet possible la reflexió conjunta que us presentem.

Agraïm també la col·laboració de les entitats que en diferents ocasions ens van acollir: Obra Social la Caixa, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat de Girona, Il·lustre Col·legi d'Advocacia de Barcelona i Ciutat de la Justícia.

La realitat de la instrumentalització dels fills i filles per part dels progenitors en el marc de separacions conflictives de parella és un fet del qual tots els professionals del grup en tenen coneixement directe, alhora que comparteixen la consciència sobre els efectes negatius -i fins i tot devastadors- que aquesta pràctica té en el creixement i desenvolupament biopsicosocial dels infants i adolescents implicats.

Es per això que encara que no hi hagi prou informació sobre la incidència estadística d'aquests casos dintre de la dada global de maltractament infantil (informació que el grup va considerar inicialment molt necessària), es va assumir que l'aspecte quantitatiu no ha

d'impedir la decisió de fer front a tot tipus d'acció sensibilitzadora, la qual esdevé en qualsevol cas imprescindible amb independència del percentatge de casos.

En aquest sentit, mereix destacar-se la esmentada dificultat per accedir a dades estadístiques que permetin quantificar el fenomen, atès que aquesta tipologia de maltractament no és habitualment recollida de manera individual, ni en les dades generals de maltractament infantil ni en les de divorcis. Lligat a això, es destaca també el grau de normalització assolit en la nostra societat per aquestes situacions, que, a més, es presenten en tots els nivells econòmics o socials.

D'altra banda, compartim la consciència que moltes vegades els fills/es són usats, en els casos de violència de gènere, per infligir dolor i angoixa a la víctima, motiu pel qual en les ruptures familiars s'ha d'elevat el nivell d'alerta per part dels professionals davant d'aquesta situació per assegurar el benestar de l'infant.

Finalment, valorem que l'existència de molts serveis però amb insuficient coneixement uns dels altres ha determinat un dels èxits del Grup de Treball, per quant la seva integració diversa i complementària el va constituir en un espai no només de trobada i reflexió, sinó també de coneixement i reconeixement dels altres professionals i serveis, amb un punt de partida comú:

La instrumentalització dels fills i filles en el marc de ruptures conflictives de parella és un tipus de maltractament infantil que per les seves particularitats mereix especial atenció i, sobretot, noves estratègies de prevenció i sensibilització, tant a nivell de ciutadania en general com dels professionals implicats.

L'experiència diària dels serveis i professionals que treballen amb infància i adolescència permet assenyalar les següent consideracions:

- que el nombre de casos que són presentats a consulta per un progenitor sota l'al·legació d'un suposat maltractament exercit per part de l'altre progenitor és creixent,
- que pot arribar a comportar en sí mateix un tipus específic de maltractament i per tant necessita un tipus específic d'estudi i tractament,
- que desvia l'atenció i malmet els recursos necessaris per als casos on veritablement existeix algun tipus de maltractament que, com no pot ser d'una altra manera, requereixen de tota l'atenció i compromís no només dels professionals que hi intervenen sinó també dels mitjans de comunicació massiva i del conjunt de la societat.

D'altra banda, actualment existeix un marc legal que no deixa cap tipus de dubte sobre la necessitat de prevenir, sensibilitzar i intervenir en la defensa dels drets dels infants. Ens referim a les disposicions contingudes en instruments de diferents rangs legislatius, com ara:

- Convenció dels Drets dels Infants
- Observació General N° 14 (2013) del Comitè DI de Nacions Unides.
- Constitució espanyola.
- Ley de Protección de la Infancia y Adolescencia, 26/2015, del 28 de juliol.
- Codi Civil Català.
- Llei dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència, LDOIA
- Decret dels Serveis Tècnics de Punt de Trobada.
- Ordre BSF d'Indicadors de Maltractament.

Per a més detall dels texts esmentats, veure **Annex 1 "Marc Legal"**, al final d'aquest document.

La metodologia utilitzada per tirar endavant aquesta iniciativa va ser de treball participatiu i interdisciplinari, i també interserveis, entre aquells que de manera directa o indirecta tenen relació amb la problemàtica en estudi.

Des de l'ACIM es va creure convenient convidar professionals de diferents disciplines i institucions, la sensibilitat de les quals pel tema ja era coneguda per aquesta entitat: Síndic de Greuges, Equips d'Assessorament Tècnic àmbit de família -EATAF-, Càritas Diocesana de Barcelona, Comissió d'Infància de l'ICAB, Comissió de Mediadors Familiars del mateix col·legi, Serveis Socials d'atenció primària, Hospital Sant Joan de Déu, Degana de la magistratura de família de Barcelona, Col·legi de Treball Social, Col·legi de Psicòlegs, Col·legi de Pedagogs, Mossos d'Esquadra, Punts de Trobada, Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica -EAP- i advocats privats.

El detall dels professionals i serveis integrants del grup promotor es pot veure a l'**Annex 2 "Membres del Grup de Treball"**, al final d'aquest document.

Tal com s'explica en l'apartat 6, per l'etapa de presentacions arreu del territori, es va reproduir la mateixa metodologia interdisciplinària i interserveis, per tal de mantenir la pluralitat de punts de vista en l'abordatge dels diferents temes i en el plantejament de conclusions.

Durant la primera etapa, de conformació del grup i d'elaboració dels documents de treball, entre desembre de 2013 i gener 2015, es van dur a terme a la seu d l'ACIM vuit reunions interprofessionals de dues hores de durada cadascuna, amb una periodicitat mensual o cada mes i mig.

Els documents de treball produïts van respondre als temes que sorgien al grup, amb la reflexió compartida sobre neguits i mancances relacionades amb aquest tema. Així, es van elaborar quadres de relació d'àmbits i serveis implicats; de relació en funció de la prevenció, detecció i intervenció en cada cas; dels serveis, el seu funcionament i les relacions/derivacions entre ells; d'indicadors de risc específics i de factors de protecció; etc.

A més de la manca d'informació estadística sobre aquest tipus de situacions, es va constatar un insuficient coneixement mutu entre els serveis i professionals actuant, del qual deriva forçosament una coordinació deficient entre ells, que al seu torn repercuteix en respostes no sempre adequades a les situacions de conflicte i a les seves conseqüències en el desenvolupament personal dels infants i adolescents implicats.

Com resultat de les aportacions realitzades al llarg de les sessions, els **objectius** que es va marcar el grup van quedar definits en:

- ✓ Conèixer els diferents serveis -públics i privats- i professionals autònoms que actuen en situacions de conflictes de parella, tant amb els progenitors com amb els fills/es; conèixer com aquests serveis i professionals interactuen entre ells: coordinacions, derivacions i informació que tenen uns dels altres.
- ✓ Identificar els indicadors de risc i factors de protecció d'aquest tipus específic de maltractament infantil i la seva percepció en els diferents àmbits (salut, jurídic, serveis socials i ensenyament).
- ✓ Identificar i proposar estratègies per a la sensibilització i prevenció, adreçades tant a professionals com a la població en general.

6 Etapa de presentacions

Un cop acabada la fase inicial d'elaboració de documents i definició d'objectius, es va iniciar l'etapa de presentacions del Grup. Es va voler aprofitar l'ocasió no només per donar a conèixer la feina feta, sinó també per promoure la reflexió compartida sobre tots els aspectes que ofereix la qüestió en estudi i, alhora, recollir els punts de vista dels diferents àmbits professionals cridats a intervenir.

Per tal d'arribar al major i més divers nombre de professionals, aquestes trobades es van dur a terme en diferents ciutats: Barcelona, Lleida, Tarragona i Girona. Pels detalls de dates, llocs i professionals intervinents, veure **Annex 3, “Sessions de Treball Ampliades. Etapa Presentacions”** al final d'aquest document.

L'assistència global a aquestes sessions ha estat de **250 persones** (84 a Barcelona, 61 a Girona, 60 a Tarragona i 45 a Lleida), amb la següent representació professional:

En tots els casos les presentacions es van concretar a través de **sessions de treball ampliades**, en les que, després d'una breu presentació del Grup de Treball -origen, justificació i marc legal, constitució, reflexions de partida, etapes i documents elaborats- els assistents es van separar en tres **grups de debat** per tractar els temes considerats claus per abordar el fenomen de la vulneració dels drets dels infants en el marc de processos de separació o divorci conflictius:

❖ **Indicadors de risc i Factors de protecció.**

Preguntes dinamitzadores del debat:

- *Considereu que cal definir indicadors de risc específics per aquest tipus de maltractament?*
- *Quins indicadors heu detectat des de la vostra experiència professional?*
- *Quins factors de protecció considereu més importants per prevenir el risc de maltractament en aquestes situacions?*

❖ **Funcionament de la xarxa de serveis i professionals que hi intervenen.**

Preguntes dinamitzadores del debat:

- *Sabem quines són les competències dels diferents serveis que incideixen en la detecció i/o intervenció en ruptures conflictives de parelles amb fills?*
- *Com establir protocols/guies d'actuació de cada recurs que permetin saber el grau d'intensitat del conflicte i fer, en conseqüència, les derivacions més idònies?*
- *Com a professionals que intervenen en aquestes situacions, quins recursos bàsics creieu que s'haurien d'activar preventivament per evitar/pal·liar el patiment dels fills?*

❖ Estratègies de sensibilització.

Preguntes dinamitzadores del debat:

- *Consideredu que cal una sensibilització major sobre el risc de maltractament dels fills/es en les ruptures conflictives de parella? Per què?*
- *Quines mesures de sensibilització creieu que s'haurien de dur a terme en el vostre àmbit professional? Penseu que hi ha algun àmbit especialment necessitat d'aquesta sensibilització?*
- *Quines mesures suggereixes per a sensibilitzar la ciutadania en general?*

La distribució entre els grups es va fer intentant reflectir en cada un d'ells la mateixa proporcionalitat dels assistents segons àmbits professionals: serveis socials, dret, salut, ensenyament i altres (periodisme, mossos d'esquadra, pares i mares).

Cada assistent va haver de respondre les corresponents preguntes dinamitzadores, primer de manera individual, després compartir-les en subgrups i, finalment, consensuar amb tot el grup les conclusions que es presentarien al final de cada sessió, de manera que tothom pogués fer la seva aportació.

7

Conclusions dels Grups de Debat

En cada sessió, un cop acabada la feina dels grups de debat, es van compartir amb tots els assistents les seves conclusions i propostes, que amb molt pocs matisos van ser en general coincidents a totes quatre presentacions. Aquestes aportacions integren el present document i es desenvolupen a continuació.

En respondre les preguntes dinamitzadores d'aquests grups de debat, els mateixos assistents van afegir la necessitat de distingir, en alguns aspectes, entre indicadors i/o factors de protecció en general, els relacionats amb els infants i adolescents, i els relacionats amb els pares i mares.

1. Considereu que cal definir indicadors de risc específics per a aquest tipus de maltractament?

- Es proposa parlar de “*signes d’alerta*”, més que d’indicadors, la detecció dels quals ha de comportar una exploració més exhaustiva del cas.
- Evitar establir categories tancades.
- Considerar sempre la singularitat de l’infant/adolescent i de la seva família.
- Contextualitzar les dades amb els factors personals, familiars, ambientals.
- Definir signes selectius i per àmbits.

2. Quins indicadors heu detectat des de la vostra experiència professional?

En els fills i filles

- Canvis d'actitud i conducta (agressivitat, pors, angoixa, ansietat), afectació de la socialització i de la relació amb els iguals.
- Conflicte de lleialtats, xantatge emocional, manipulació.
- Pèrdua d'espontaneïtat, discurs "adultitzat".
- Culpabilització, disminució de l'autoestima.
- Afectació del rendiment acadèmic i del compliment de pautes a l'àmbit escolar (sortides, materials, horaris, comunicacions).
- Queixes somàtiques sense patologia orgànica.

En els pares i mares

- Desqualificació pública, oberta o subtil, de l'altre progenitor.
- Reticència a compartir la parentalitat, baix reconeixement de les capacitats parentals de l'altre progenitor.
- Demanda excessiva i reiterada d'informació, entrevistes, informes, certificats.
- Cerca de complicitats o aprovació entre els professionals i/o la família extensa.
- Cerca de serveis "comprats" (advocacia, psicologia, metges, mestres).
- Judicialització de tots els aspectes del conflicte i delegació de responsabilitats en els professionals intervinents.
- Multiplicitat de denúncies i acusacions.
- Implicació dels fills/es en el conflicte com a partícips i/o instruments.

3. Quins factors de protecció considereu més importants per prevenir el risc de maltractament en aquestes situacions?

Envers els fills i filles.

- mantenir un nivell adequat d'informació;
- educació en valors;
- educació en relacions afectives saludables.

Envers els pares i mares.

- potenciació de la mediació familiar i de la coordinació parental;
- acompanyament professional durant el procés;
- educació en la parentalitat;
- seguiment conjunt de les responsabilitats en relació amb els fills.

Envers els professionals.

- formació especialitzada;
- major i millor informació sobre els recursos públics;
- protocols pràctics.

En general.

- Promoció i difusió dels Drets dels Infants;
- Sensibilització de la societat en general i dels professionals en particular;
- Recomanacions sobre Parentalitat Positiva recollides pel Consell d'Europa (Recomanació 19 del Comitè de Ministres als Estats membres sobre polítiques de suport a l'exercici positiu de la parentalitat).

7.2

Grups de debat sobre Xarxa o teranyina? Funcionament de la xarxa de serveis i professionals

1. Sabem quines són les competències dels diferents serveis que incideixen en la detecció i/o intervenció en ruptures conflictives de parelles amb fills?

- Hi ha coneixement sense reconeixement.
- Es coneixen els diferents serveis que poden intervenir, però no les funcions i competències concretes de cadascú, o bé se les coneix de manera deficient.
- Dificultat per un correcte seguiment del circuit d'intervencions i derivacions.
- Alt risc d'intervencions fragmentades, contradictòries i/o duplicades.

2. Com establir protocols/guies d'actuació de cada recurs que permetin saber el grau d'intensitat del conflicte i fer, en conseqüència, les derivacions més idònies?

- Han de ser protocols interdisciplinaris i multisectorials, pràctics i d'ús generalitzat.
- Guia/protocol de detecció a l'escola, com a àmbit normalitzat comú i, sovint, camp de batalla de les famílies.
- Necessitat d'una figura professional coordinadora i de confiança, amb la visió global de cada cas, que vinculi tots els serveis i professionals intervinents.
- Elaboració de plans de parentalitat, amb acord de les parts.

3. Com a professionals que intervenen en aquestes situacions, quins recursos bàsics creieu que s'haurien d'activar preventivament per evitar/pal·liar el patiment dels fills?

- Programes d'educació parental com a prevenció primerenca.
- Desenvolupament de la figura del Defensor/Advocat de l'infant o adolescent.
- Foment de la Teràpia Familiar i la Mediació Familiar.
- Implementació de serveis d'assessorament per a parelles en procés de separació.
- Reducció dels temps judicials.

7.3

Grups de debat sobre Estratègies de sensibilització

1. Considereu que cal una sensibilització major sobre el risc de maltractament dels fills/es en les ruptures conflictives de parella? Per què?

- Sí, la conflictivitat alta i/o crònica en l'exercici de la parentalitat té un impacte negatiu comprovat sobre la salut psicofísica dels fills/es.
- Tenir en compte els maltractaments subtils que comporten aquestes situacions, i l'efecte negatiu de conductes no malintencionades però promotores del conflicte.
- Emfasitzar que la responsabilitat vers els fills/es va més enllà de la duració de la parella.
- Evitar més etiquetes negatives, l'objectiu és ajudar i acompanyar a les parelles en conflicte a normalitzar la seva vida.

2. Quines mesures de sensibilització creieu que s'haurien de dur a terme en el vostre àmbit professional? Penseu que hi ha algun àmbit especialment necessitat d'aquesta sensibilització?

- Major promoció de la coordinació parental.
- Major promoció de les escoles de famílies.
- Treball a nivell escolar de les emocions.
- Formació i especialització dels professionals, reglada, multidisciplinària i amb criteris ètics comuns.
- S'ha plantejat, en general, la necessitat d'una major sensibilització dels agents judicials (advocats, jutges, fiscals).

3. Quines mesures suggereixes per sensibilitzar la ciutadania en general?

- Treball de divulgació als mitjans amb professionals, entitats i/o figures mediàtiques destacades.
- Elaboració de relats i conta contes sobre aquesta temàtica.
- Inclusió de trames amb aquest tema en sèries televisives.
- Campanyes continuades amb missatges breus i positius, “no som parella però som família”.
- Guies pràctiques i/o tríptics informatius.
- Promoció de xerrades i espais de debat.

- Promoció de recerca i publicacions.
- Promoció de canvis legislatius tendents a l'obligatorietat de la mediació prèvia.

8

Propostes de continuïtat

Després de la feina compartida al llarg de les sessions, i les reflexions plantejades al si del Grup de Treball i amb els professionals convidats a les sessions de presentació, des de la perspectiva i possibilitats de la nostra associació, proposem les següents accions:

- Editar material de sensibilització adreçat a la ciutadania en general i a professionals (guia pràctica; material d'estudi).
- Coordinar i dur a terme sessions de treball interdisciplinàries a altres ciutats del nostre país, amb presentació de la feina feta fins ara.
- Promoure i col·laborar en sessions de treball semblants, a diferents col·legis professionals.
- Impulsar projectes de recerca universitària i publicació d'articles sobre diferents temes vinculats, com ara drets concernits i vulnerats, incidència de casos, impacte en el desenvolupament personal dels fills/es, discerniment entre divorci emocional i divorci jurídic, entre d'altres.

Volem destacar la participació dels professionals intervinents, tant en el Grup promotor com en les Presentacions realitzades arreu del territori, que de manera desinteressada han fet possible la reflexió conjunta continguda en aquestes pàgines.

Agraïm també a les entitats que ens van acollir i van col·laborar en les successives presentacions: Fundació Obra Social la Caixa, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat de Girona, Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona i Ciutat de la Justícia.

En el capítol de reflexions finals, volem expressar que compartim la convicció que més enllà dels alts i baixos pels que pugui travessar la relació dels ex integrants d'una parella amb fills, en cap cas aquestes situacions han de repercutir en el normal desenvolupament dels fills i filles, ni se'ls pot instrumentalitzar. La separació dels pares, per sí mateixa, ja comporta un inevitable patiment, però els adults no han de sumar a aquest un dolor més, derivat de la pròpia incapacitat de resoldre el que és, en definitiva, un conflicte entre persones adultes.

Així mateix, cal que els diferents col·lectius professionals que en diversos moments poden veure's implicats en aquests conflictes al llarg de tot el procés, incrementin la seva consciència quant a que tota actuació que facin en aquestes situacions ha d'estar guiada de manera inexcusable per l'interès superior de l'infant o adolescent. Parlem de mestres i professors, pedagogs, treballadors i educadors socials, pediatres i infermers, psicòlegs i psiquiatres, advocats i mediadors, mossos d'esquadra, fiscals i jutges.

Hi ha molta feina feta i molts professionals sensibilitzats³, però la tasca no ha fet més que començar i el Grup de Treball interdisciplinari coordinat per l'ACIM sobre “Vulneració dels drets dels infants en les ruptures conflictives de parella” no acaba aquí, sinó que inicia una nova etapa en la que continuarem promovent i necessitant la participació de tothom.

Barcelona, 2017

³ Veure, entre d'altres, les bones pràctiques i materials ressenyats en l'apartat següent, Webgrafia.

Webgrafia

Decàleg i Tallers “Pares, jo no em separo”, (EATAF Barcelona)

http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/formacio_recerca_documentacio/formacio/gestcon/comunitats_de_practica/administracio_justicia/sataf/pares-jo-no-em-separo.-afavorir-les-bones-practiques-amb-els-fills-en-situacions-de-separacio-o-divorci/

Campanya “Aprende a separarte” (Equip de Tractament Familiar i Equip de Família i Infància de l’Ajuntament d’Algeciras)

http://www.algeciras.es/opencms/export/sites/algeciras/.galleries/publicaciones/documentos/doc-bienestar-2015-aprende_a_separarte.pdf

“Decálogo del buen divorcio” (Jutjats de Família de Málaga)

<http://www.juntadeandalucia.es/justicia/portal/adriano/secretariageneral/malaga/.content/rcursosexternos/DecalogodelbuendivorcioJuzgadosFamiliaMalaga.pdf>

Guía “Cuando la familia cambia” (Àrea de Família i Infància de l’Ajuntament de Burgos)

<http://12nubes.kalezkalevg.org/wp-content/uploads/2014/12/UD7.pdf>

Guía “Cómo actuar con los hijos e hijas, para padres y madres en situación de separación y/o divorcio” (Servei d’Infància i Família de l’Ajuntament de Vitoria-Gasteiz)

<http://www.vitoria-gasteiz.org/wb021/http/contenidosEstaticos/adjuntos/es/58/00/5800.pdf>

Guía “Nos hemos separado... ¿y nuestros hij@s?” (Programa d’Orientació i Mediació del Govern d’Aragó)

www.arag.es/medien/pdf/guias-legales/guia_separacion_y_divorcio.pdf

“Guia pràctica del bon divorci” (Montserrat Tur Associats, Barcelona)

<http://montur.cat/guia-practica-del-bon-divorci/>

La CDI -**Convenció dels Drets dels Infants**- de la que al 2014 van fer 25 anys de la seva aprovació per part de l'Assemblea General de les Nacions Unides (20 de novembre de 1989), a més de les directrius generals adreçades a la protecció dels infants i adolescents que es poden trobar al llarg de tot el seu articulat, específicament disposa:

Article 3

- 1. En totes les accions que concerneixen l'infant, tant si són portades a terme per institucions de benestar social públiques o privades, tribunals de justícia, autoritats administratives o cossos legislatius, la consideració principal ha de ser l'interès primordial de l'infant.*
- 2. Els Estats membres es comprometen a assegurar als infants tota la protecció i atenció necessàries per a llur benestar, tenint en compte els drets i els deures dels seus pares, tutors legals o d'altres persones que en tinguin la responsabilitat legal i, amb aquest fi, han de prendre totes les mesures legislatives i administratives adequades.*
- 3. Els Estats membres han d'assegurar que les institucions, els serveis i el equipaments responsables de l'atenció o la protecció dels infants compleixin les normes establertes per l'autoritat competent, especialment pel que fa a la seguretat, la salubritat, el nombre i la competència del personal, i també que hi hagi supervisió professional.*

Art. 5

Els estats membres han de respectar les responsabilitats, els drets i els deures dels pares i, si fos el cas, els dels membres de la família extensa o de la comunitat d'acord amb els usos locals, dels tutors legals o altres persones que en tinguin la responsabilitat i d'acord amb el desenvolupament de les capacitats de l'infant donar-li la direcció i la guia adequades perquè pugui exercir els drets reconeguts en aquesta Convenció.

Article 9

- 1. Els Estats membres vetllaran perquè l'infant no sigui separat dels seus pares contra llur voluntat, tret de quan les autoritats competents, d'acord amb la legislació i els procediments aplicables, decideixin que aquesta separació és necessària per a l'interès primordial de l'infant. Aquesta decisió pot ser necessària en casos especials, com quan els pares maltracten o abandonen l'infant o quan els pares viuen separats i s'ha de prendre una decisió sobre el lloc de residència de l'infant.*
- 2. En qualsevol procediment relatiu al paràgraf 1, totes les parts interessades han de tenir l'oportunitat de participar-hi i de donar a conèixer la seva opinió.*
- 3. Els Estats membres han de respectar el dret de l'infant separat d'un dels seus pares o d'ambdós de tenir relacions personals i contacte directe amb tots dos regularment, tret de si això va contra el seu interès primordial.*
- 4. Quan aquesta separació sigui el resultat d'una mesura presa per un Estat membre, com ara la detenció, l'empresonament, l'exili, la deportació o la mort (inclosa la mort per qualsevol causa mentre la persona estigui sota la custòdia de l'Estat), d'un dels pares de l'infant o de tots dos, o de l'infant, l'Estat membre, quan li ho demanin, ha de donar la informació essencial sobre el lloc on es troben el membre o els membres absents de la família a l'infant, als pares o, si convé, a un altre membre de la família, tret que amb això l'infant pogués resultar*

perjudicat. A més, els Estats membres s'han d'assegurar que la presentació d'aquesta petició no comporti conseqüències adverses per a la persona o les persones implicades.

Article 18

1. Els Estats membres han d'esmerçar els seus millors esforços a assegurar el reconeixement del principi que el pare i la mare tenen responsabilitats comunes en l'educació i el desenvolupament de l'infant. Els pares o, si falten, els tutors legals, tenen la responsabilitat primordial de l'educació i el desenvolupament de l'infant. L'ur preocupació fonamental ha de ser l'interès primordial de l'infant.
2. Amb la finalitat de promoure i garantir els drets enunciats en aquesta Convenció, els Estats membres han de donar l'ajut oportú als pares i tutors perquè puguin acomplir les seves responsabilitats d'educar l'infant i han d'assegurar la creació d'institucions, equipaments i serveis per a l'atenció dels infants.
3. Els Estats membres han de prendre totes les mesures apropiades perquè els infants de pares que treballen es beneficiïn dels serveis i equipaments de guarda d'infants a què tinguin dret.

Article 19

1. Els Estats membres han de prendre totes les mesures legislatives, administratives, socials i educatives apropiades per a protegir l'infant contra totes les formes de violència física o mental, lesions, abusos, abandonament o tracte negligent, maltractament o explotació, inclosos els abusos sexuals, físics o mentals, mentre està sota la tutela dels seus pares, tutors legals o de qualsevol altra persona que en tingui la tutela.
2. Aquestes mesures protectores, si cal, han d'incloure procediments efectius per a l'establiment de programes socials, amb la finalitat de donar el suport necessari a l'infant i als que en tenen la tutela, i també per a d'altres maneres de prevenir, detectar, informar, derivar, investigar, tractar i seguir els casos de maltractaments descrits més amunt, a més de les actuacions judicials, si fossin necessàries.

Cal donar especial atenció a l' **Observació General N° 14 (2013) del Comitè dels Drets dels Infants de Nacions Unides**, sobre el dret de l'infant a que el seu interès superior sigui una consideració primordial (CDI, art. 3, p. 1), on se destaca que aquest interès superior no és només un dret, sinó també un principi interpretatiu i una norma de procediment.

També s'ha de fer referència a que aquest triple contingut del concepte '**interès superior de l'infant**', més altres canvis relacionats amb institucions de protecció a la infància, de menors víctimes de violència de gènere, de deures dels menors, adopció, accions de filiació i d'altres, han estat recentment recollits a **nivell estatal** en la modificació del sistema de protecció de la infància i l'adolescència, **Llei 26/2015, del 28 de juliol** i **L.O. 8/2015, del 22 de juliol**.

A nivell català, la **Llei dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència** (LDOIA, llei 14/2010 del 27 de maig) específicament consagra com a principis rectors (Capítol II), entre d'altres:

Article 5. L'interès superior de l'infant o l'adolescent.

1. L'interès superior de l'infant o l'adolescent ha d'ésser el principi inspirador i fonamentador de les actuacions públiques.
2. Les normes i les polítiques públiques han d'ésser avaluades des de la perspectiva dels infants i els adolescents,

per garantir que inclouen els objectius i les accions pertinents adreçats a satisfer l'interès superior d'aquestes persones. Els infants i els adolescents han de participar activament en aquesta avaluació.

3. L'interès superior de l'infant o l'adolescent ha d'ésser també el principi inspirador de totes les decisions i actuacions que el concerneixen adoptades i dutes a terme pels progenitors, pels titulars de la tutela o de la guarda, per les institucions públiques o privades encarregades de protegir-lo i d'assistir-lo o per l'autoritat judicial o administrativa.

4. Per a determinar l'interès superior de l'infant o l'adolescent se n'han d'atendre les necessitats i els drets, i s'ha de tenir compte la seva opinió, els seus anhels i aspiracions, i també la seva individualitat dins el marc familiar i social.

Article 6. Desenvolupament de les potencialitats personals.

La criança i la formació dels infants i els adolescents ha de garantir-ne el desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social, d'una manera lliure, integral i harmònica, i ha de potenciar en tot moment llurs capacitats educatives i d'aprenentatge, i procurar-los el benestar físic, psicològic i social.

Article 7. Dret d'ésser escoltat.

1. Els infants i els adolescents, d'acord amb llurs capacitats evolutives i amb les competències assolides, i en qualsevol cas a partir dels dotze anys, han d'ésser escoltats tant en l'àmbit familiar, escolar i social com en els procediments administratius o judicials en què es trobin directament implicats i que aboquin a una decisió que n'afecti l'entorn personal, familiar, social o patrimonial.

2. Els infants i els adolescents poden manifestar llur opinió ells mateixos o mitjançant la persona que designin.

3. En l'exercici del dret d'ésser escoltat s'han de respectar les condicions de discreció, intimitat, seguretat, recepció de suport, llibertat i adequació de la situació.

Article 8. Protecció contra els maltractaments.

1. Qualsevol infant o adolescent ha d'ésser protegit de qualsevol forma de maltractament, que inclou el maltractament físic, el psicològic, la negligència, el tracte indigne, l'explotació laboral, l'explotació i l'abús sexuals, la corrupció, la manipulació, el mal ús de la seva imatge i qualsevol altra forma d'abús.

2. Els poders públics han de desenvolupar actuacions per a prevenir, tant en l'àmbit individual com en l'àmbit social, les formes més habituals de maltractament que es donin als diferents indrets i entorns sociodemogràfics de Catalunya, incidint sobre les situacions de risc, tal com són definides per aquesta llei.

3. L'Administració responsable d'un servei públic que atén infants o adolescents, tant en règim ambulatori com d'internat, ha de corregir de manera immediata les situacions en què resultin perjudicades les necessitats bàsiques de desenvolupament personal o d'educació de l'infant o l'adolescent.

Article 12. Respecte i suport a les responsabilitats parentals.

1. Els pares i les mares tenen responsabilitats comunes en l'educació i el desenvolupament dels fills menors d'edat. Les polítiques d'atenció i protecció dels infants i els adolescents han d'incloure les actuacions necessàries per a l'efectivitat de llurs drets, tenint en compte que el benestar dels infants i els adolescents està íntimament relacionat amb el de llurs famílies.

2. Els poders públics han de proporcionar la protecció i l'assistència necessàries a les famílies perquè puguin assumir plenament llurs responsabilitats.

3. Les necessitats dels infants i els adolescents s'han de satisfer allà on viuen i creixen, sempre que sigui possible, i s'ha de tenir en compte, alhora, llur benestar material i espiritual.

Cal destacar, també, l'art. 102 de la LDOIA que defineix les situacions de **risc**, i inclou entre elles “El conflicte obert i crònic entre els progenitors, separats o no, quan anteposen llurs necessitats a les de l’infant o l’adolescent” (inc f), i l'article 105, sobre **desemparament**, que disposa entre d’altres situacions, “la violència masclista o l’existència de circumstàncies en l’entorn sociofamiliar de l’infant o adolescent, quan perjudiquin greument el seu desenvolupament” (inc. l).

Continuant en el nivell autonòmic i en la mateixa línia de protecció trobem el **Decret 357/2011**, del 23 de juny, de Regulació dels **Serveis Tècnics de Punt de Trobada**, que en l’apartat de ‘finalitat del servei’ afirma:

Article 2. Finalitat.

Els serveis tècnics de punt de trobada treballen per a la normalització de l'exercici dels drets de relació i comunicació dels i les menors amb els seus progenitors i/o familiars, en situacions de conflictivitat, sempre que sigui possible i d'acord amb l'evolució de l'infant.

En aquest sentit, mentre la situació de conflictivitat existeixi, cal garantir als i a les menors el seu dret a relacionar-se amb els seus progenitors i/o familiars, tot vetllant pel seu benestar emocional i preservant-los de la relació conflictiva i/o de tot tipus de violència de les persones adultes, i en especial de la violència masclista, d'acord al que estableix l'article 233-13.2 del Codi civil de Catalunya.

Finalment, correspon incloure en aquest recull normatiu una altra disposició d'àmbit català, com és l'**ORDRE BSF/331/2013**, de 18 de desembre, per la qual s'aproven les llistes d'indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents, entre els quals indica:

Annex I

Indicadors de Maltractament

...

Instrumentalització de l’infant o l’adolescent en el conflicte entre els adults.

- Instrumentalitzen l’infant o l’adolescent i/o l’impliquen en conflictes familiars.
- Conflictivitat important en la parella.

Annex 2

Membres del Grup de Treball

Anna Piferrer, Jurista de l'Equip de la Adjunta per la Infància del Síndic de Greuges;

Assun Franquesa Segura, Treballadora Social del Programa d'Infància i Famílies de l'entitat sòcia Càritas Diocesana de Barcelona;

Carles Girbau, Treballador Social;

Carmen Varela Alvarez, Advocada de família, Mediadora i Advocada col·laborativa, Sòcia directora del Departament de Família de Circulo·Legal;

Chon Molina, Psicòloga i representant de la Junta de la Secció de Psicologia Jurídica i Forense del COPC;

Connie Capdevila Brophy, Psicòloga i Mediadora i Coordinadora del Grup de Treball de Coordinació de Parentalitat del COPC;

David Nadal, Treballador Social, Cap del Servei de Treball Social de l'Hospital Maternoinfantil Sant Joan de Déu i representant del Col·legi de Treball Social de Catalunya a la Junta Directiva d'ACIM (fins abril 2016);

Gemma Alsina, Psicòloga i professional d'EAP;

Sergent **Jaume Garcia Sol**, Sotscap de la Unitat de Menors dels Mossos d'Esquadra;

Jordi Ballonga Muntada, Psicòleg de l'Equip d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família de Barcelona Comarques;

Jordi Casajoana Feliu, Advocat, Mediator, Membre del Comitè Científic de la Cultura de la Mediació del ICE, President de la Comissió Mediació de l'ICAB;

Margarita Ibañez, Psicòloga de la Unitat Funcional d'Abús a Menors (UFAM) de l'Hospital San Joan de Déu de Barcelona;

Marta Simó Nebot, Pediatra, Metgessa Adjunta del Servei de Pediatria i Coordinadora de l'UFAM Sant Joan de Déu Bcn.;

Mercè Caso Señal, Jutgessa de Família i Degana dels Jutjats de Barcelona;

Mònica Riba Ginovart, Treballadora Social de l'Equip d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família;

Montse Juanpere i Irene Casas, Pedagogues i representants de la Vocalia de Social del Col·legi de Pedagogs de Catalunya;

Montserrat Tur Racero, Advocada i Mediadora, Vicepresidenta de la Secció d'Infància de l'ICAB;

Victòria Fernandez Ontiveros, Psicòloga i professional d'EAIA.

Per part de l'ACIM:

Presidenta (fins abril 2016), **Maria-Eulàlia Palau del Pulgar**, Psicòloga, Psicopedagoga i Mestre,
Vicepresident, **Josep Lluís Ortuño**, Economista i Docent,
Vocal, **Conxita Vila Vila**, Treballadora Social,
Coordinadora, **Viviana de Sousa-Serro**, Jurista i Mestre.

Annex 3 Sessions de Treball Ampliades. Etapa Presentacions

Barcelona 25.02.15, CosmoCaixa

Presentació del Grup de Treball i del Document Marc.

Maria-Eulàlia Palau i **Josep Lluís Ortuño**, presidenta i vicepresident d'ACIM.

Sala: Àgora

Treball dels Grups de Debat

- Indicadors de risc **Sra. Montserrat Tur**, moderadora; **Dra. Marta Simó**, relatora;
- Xarxa o Teranyina? **Sr. Jordi Casajoana**, moderador; **Sra. Connie Capdevila**, relatora;
- Estratègies de sensibilització **Sr. Carles Gírbau**, moderador; **Sra. Carmen Varela**, relatora.

Presentació de **conclusions** dels grups de debat i **propostes de continuïtat**.

Sala: Àgora

Taula de cloenda.

Mercè Caso, Jutgessa de Família, Degana dels Jutjats de Barcelona.

Moderador: **Josep Lluís Ortuño**, Vicepresident ACIM i Coordinador Grup de Treball.

Sala: Àgora

Lleida 20.10.15, Sala de Juntes de la Facultat de Dret UdL, Campus de Cappont

Presentació del Grup de Treball i del Document Marc, a càrrec de la **Dra. Maria-Eulàlia Palau del Pulgar**, Presidenta ACIM.

Treball dels Grups de Debat

- Indicadors de risc **Dr. Francesc Domingo**, moderador; **Dra. Teresa Vallmanya**, relatora;
- Xarxa o teranyina? **Sra. Susagna Nevado**, moderadora; **Sra. Carme Piqué**, relatora;
- Estratègies de sensibilització **Dra. Adoración Padial**, moderadora; **Sra. Josefina Marquilles**, relatora.

Presentació de **conclusions** dels grups de debat i **propostes de continuïtat**. Cloenda a càrrec de la **Dra. Maria Jose Puyalto Franco**, Degana Facultat de Dret i Economia UdL, i de la **Dra. Carme Tello Casany**, CSMIJ Sant Joan de Déu, Lleida.

Tarragona, 24.11.15, *Facultat de Ciències Jurídiques de la Universitat Rovira i Virgili*
Campus Catalunya

Presentació del Grup de Treball i del Document Marc, a càrrec de la **Dra. Maria-Eulàlia Palau**, Presidenta ACIM, i de la **Sra. Ana Santos Gorraiz**, Tinent d'Alcalde de Serveis a la Persona, Ajuntament de Tarragona.

Treball dels **Grups de Debat**

- *Indicadors de risc* **Sra. Josefina Masip**, moderadora; **Sra. Patrícia Tarradelles**, relatora.
- *Xarxa o teranyina?* **Sra. Isabel Vallès**, moderadora; **Sra. Marta Rion**, relatora.
- *Estratègies de sensibilització* **Dra. Conxa Torres**, moderadora; **Dra. Carmen Ponce**, relatora.

Presentació de **conclusions** dels grups de debat i **propostes de continuïtat**. Cloenda a càrrec del **Sr. Jesús del Cacho**, Jutge de Menors de Tarragona.

Girona, 26.11.15, Sala d'Actes -planta 2- Facultat d'Educació i Psicologia UdG

Presentació del Grup de Treball i del Document Marc, a càrrec de la **Dra. Maria-Eulàlia Palau del Pulgar**, Presidenta ACIM i **Dra. Maria Carme Montserrat**.

Treball dels **Grups de Debat**

- *Indicadors de risc* **Dr. Francesc Bastida**, moderador; **Dra. Dolors Corominas** relatora;
- *Xarxa o teranyina?* **Sra. Anna Galobardes**, moderadora; **Sr. Jose Contreras**, relator;
- *Estratègies de sensibilització* **Sr. Jose Ramon Juarez**, moderador; **Dra. Sacramento Mayoral**, relatora.

Presentació de **conclusions** dels grups de debat i **propostes de continuïtat**. Cloenda a càrrec del **Dr. Fernando Lacaba**, president de l'Audiència Provincial de Girona.

Barcelona, 10 i 17.12.15, Auditori Ciutat de la Justícia

Dijous 10.12.15

Presentació Institucional a càrrec del **Dr. Xavier Puigdollers**, President de la Secció de Drets d'Infància i Adolescència ICAB, i de la **Dra. Maria-Eulàlia Palau**, Presidenta ACIM.

Conferència a càrrec del **Dr. Jorge Cardona**, membre del Comitè dels Drets dels Infants de Nacions Unides i catedràtic de Dret Internacional Públic de la Universitat de València.

Exposició de les **Conclusions** de les presentacions del Grup de Treball realitzades a **Barcelona** (25.02), **Lleida** (29.10), **Tarragona** (24.11) i **Girona** (26.11)

Dijous 17.12.15

Taula rodona amb les ponències de la **Sra. Carmen Regueiro** i de la **Sra. María del Pilar Tintoré**, Advocades i membres de la Secció de Drets d'Infància i Adolescència ICAB.

Moderadora: **Sra. Mercè Caso Señal**, Jutgessa Degana de Barcelona.

Cloenda a càrrec de la **Dra. Maria-Eulàlia Palau** i del **Dr. Xavier Puigdollers**.

L'ACIM treballa amb

I forma part de

Associació Catalana per la Infància Maltractada, ACIM,
c/Pere Vergés, 1, planta 10, despatxos 2 i 3. 08020. Barcelona. 93 511 4416

entitat declarada
d'utilitat pública

des de 1988 en el camí del bon tracte

www.acim.cat / acim@acim.cat